

„Слике нигђе у свијет немају“

Овај Његошев стих, с једне стране, може да асоцира на суморну српско-црногорску политичку збиљу, а с друге, на језички сепаратизам у Црној Гори. Наиме, од 19. јула ове године, када је промовисан Правопис црногорског језика са 32 слова, потврђен парафом министра за културу, у најмлађој европској држави грађани су полиглоте – флуентно говоре црногорски, бошњачки и хрватски, а српски – натуцају. Правопис и граматика имају више бабица, па је због тога и избио спор, који дијелом преноси и црногорска штампа. Нова, прописана језичка правила потврђена су поменути паравом, а обавеза поштовања парафа озакоњена је у Службеном листу.

Познато је да се језик ствара стољећима. И жена, да би се породила, треба да прође девет мјесеци. А нови језик и правопис порођени су за осам мјесеци, уз „министров рез“ и класификован је као потпуно нов језик. У свијету многи језици нестају, умиру. У нас се рађају. И биологија зна тачне критерије по којима се одређује шта је различита врста. Таква правила, међутим, не важе за језик, који је постао „чисто политичко питање“. Да се, несумњиво, ради о политичком, а не о питању струке и науке, показује реаговање једног од оснивача Института за језик и језикословље „Војислав В. Никчевић“ Стева Вучинића, који је уједно задужен и за промоцију Црногорске православне цркве. У његовом реаговању, достављеном у виду саопштења, наводи се: „...Више немам намјеру да се бавим нити с вама нити с три–четири јотоване ријечи које неке звуче смијешно или архаично јер пажњу јавности одвлаче од суштине... Зато ми се чини да ви преко мене највјероватније ратујете с владом, па вам препоручујем да се директно обратите предсједнику владе и министру просвјете и науке. Они су вам надлежне адресе у питању правописа, а не ја. Али да сам на њиховом мјесту, ваш досадашњи иступ би ми био довољан разлог да укинем не само катедре за матерње језике него и цијели никшићки Филозофски факултет, реоснујем га и преселим на Цетиње. Јер то одавно није Филозофски него факултет четничких студија који је скоро све своје моћи уперо против Црногораца као матичног народа ове земље. А познато је да нема те враџбине којом се тамошњи четници могу уљудити и упристојити сем да им катедре буду укинута. Потврда ових мојих ријечи је и чињеница да ви против народног као стандарда црногорског језика устајете с истим образложењем које је средином 19. вијека користио тадашњи митрополит српске Цркве Страцимировић.“ [\[1\]](#)

Лингвиста мајстор за удовољавање владајућој идеологији

Овај утук упућен је члановима Савјета за стандардизацију црногорског језика, објављен у истом листу недељу раније. У саопштењу за јавност, између осталог, написали су и потписали: „Први званични Правопис црногорског језика усвојен декретом министра просвјете, садржи бројне грешке методолошке, концепцијске и лингвистичке природе, оцијенили су данас чланови Савјета за стандардизацију Рајка Глушица, Зорица Радуловић, Татјана Бечановић, Игор Лакић и Рајко Церовић... Чланови Савјета се питају како Правопис хрватскога језика, који је урадио Силић, није прихваћен као званични у Хрватској. Изјава да неко ван Црне Горе, попут Силића, боље познаје црногорски језик од било ког живог Црногорца звучи смијешно и не треба јој коментар... Васиљева још мање може познавати црногорски језик, иако је слависта, с обзиром на то да долази из Украјине. Хрвати и Украјинци сигурно не би дозволили да им неки слависта из Црне Горе пише правопис па се питамо да ли Црна Гора баш мора да позива друге да раде оно што она сама може и мора да уради, или по старом принципу – други то много боље знају... Чланови Савјета наводе да је Перовић можда најпроблематичнији члан Експертске комисије, прво зато што професор филозофије не може нормирати језик, јер је нормирање језика чисто лингвистичка ствар. Правопис црногорског језика, предложен од експертске групе коју чине Миленко Перовић, Људмила Васиљева и Јосип Силић, усвојен је након више од пет мјесеци од подношења двије верзије Савјета за стандардизацију Министарству просвјете и науке.“ [\[2\]](#)

Занимљиво је да се у овој полемици не помиње име др Аднана Чиргића. Његов рад био је основа за писање усвојене верзије правописа, који је издашно користио проф. др Јосип Силић, али се не позива на Чиргића. Иначе Чиргић је, последице Вука Караџића, први реформатор језика у Црној Гори и први доктор црногорског језика. Докторат је брањен у Хрватској, гдје је радио као знанствени радник. Потом се вратио у Подгорицу. Одбранио је докторску дисертацију у којој, како су писали медији, узима подгорички говор као основу новог црногорског језика. Финална језичка правила с два нова слова приредила је трочлана експертска група – сви из иностранства: из Хрватске проф. др Јосип Силић, из Србије (Војводине) проф. др. Миленко Перовић, из Украјине Људмила Васиљева, која је представљена као експерт.

Имамо, дакле, само једног лингвисту, Хрвата, до неба хваљеног у Црној Гори, а кућеног у Хрватској. Ево шта о њему пише, такође хрватски лингвиста, проф. др Сњежана Кордић. Анализирајући његову књигу *Функционални стилови хрватског језика*, коју је финансирала државна институција и препоручена као универзитетски уџбеник, она пише: „Књига показује властитим примјером колико човјек може постати слијеп кад се недостатак знања у њему споји са жељом да задовољи владајућу идеологију око себе... Аутор је познат по измишљању неодрживе теорије.

[\[3\]](#)

Неспорно да је загребачки језички експерт задовољио и црногорску владајућу

идеологију.“

Лагане није знак демократије

Анализирајући језик и цвјетање демократије на простору негдашње Југославије, проф. др Сњежана Кордић пише: „Националне филологије на јужнословенским просторима тврде да је знак демократије рећи да свака нација има свој различит језик и да се говоре четири језика. Међутим, лагати није знак демократије, а управо то чине они који тврде да Хрвати, Срби, Бошњаци и Црногорци говоре различитим језицима..... То значи да се демократија не постиже различитошћу језика и да су то двије независне ствари.“ [4]

Када је својевремено војвођански лингвиста др Драгољуб Петровић натукнуо универзитетском професору и познатом јужнословенском лингвисти др Радосаву Бошковићу (родно мјесто Орја Лука крај Даниловграда, Црна Гора), нешто о заговарачима посебног, црногорског језика, он је одговорио у шали: „Црну Гору треба претворити у циркус, па за два динара доводити народ да је гледа.“ Умјесто два динара, требало би додати, уз еколошку таксу, два евра како би уживали у двоструком циркусу.

Вратимо се новом језику, граматички, новим словима и стандардизацији. Ипак, кад је ријеч о нарученој стандардизацији, изгледа да је у овом случају заобиђено једно логичко начело. Ваљда прво треба да постоји језик да би се извршила његова стандардизација. Овдје се користи изокренута логика. Прописује се стандардизација и у исто вријеме прописује се и језик, у пакету. А сам поступак промовисања језика рекло би се да је у колизији и са демократијом. Јер један од темељних принципа који легитимише демократију је – бити у складу са већинским јавним мњењем. Политичкој репрезентавији преостаје да саопшти грађанима Црне Горе: Госпође и другарице, господо и другови, млади и стари грађани независне Црне Горе – право у клупе, у први разред, гдје се уче слова. Ово је ситуација која тражи надстраначко, патриотско одлучивање. Будимо уз нови језик како бисмо одагнали неизвјесност и обезбиједили извјесност, јер језик, цитирам, „може бити фактор стабилности и мира на Балкану“.

Један језички времеплов враћа нас у вријеме Аустроугарске царевине. Цитирају двије изјаве, двојице Будвана, које вријеме раздваја неких 130 година. Прије двије године Светозар Маровић из Грбља дао је сљедећу изјаву: „Званични језик треба да буде црногорски, а да се остави могућност и за употребу других у складу са међународним стандардима.“ [5] Стјепан Митров Љубиша (1822–1878) из Паштровића, приповједач, трибун, посланик у „Царевинском вијећу“ у Бечу, обратио се господи на српском језику и

тима, фактички, увео равноправност српског језика у законодавну скупштину. Историјски институт Црне Горе објавио је, први пут, оригинално писмо са одређеним корекцијама, Љубишиним исправкама, које је било упућено Хрватско-словенском сабору. „...Најпрва и најсветлија наша дужност је јавити пред свијетом да ми нисмо Далматинци, него Бокези... Окружје Бококоторско припада по положају, по историји, по језику и по племену већег броја Славенско-србској народности.“ [\[6\]](#)

Маровић не мисли тако па је дао и ближе објашњење употребе црногорског језика. Додао је да то зависи од конкретне средине, колективитета. Дакле, и у кући, могло би се рећи, језик је ствар договора. Рецимо, у петочланој црногорској полиглотској породици избор је ствар добре воље па троје могу да говоре српски, четврти члан исте породице црногорски, а пети бошњачки. У кући гдје већина говори српски он је и званичан, а ван куће црногорски, како пише у Службеном листу и новом уставу, усвојеном на прегласавање.

Како на прегласавање?

За подршку језичком сепаратизму била је неопходна потпора и једне опозиционе партије како би се намакла парламентарна већина. Требало је наћи опозиционог пребјега. Небојша Медојевић, лидер ПЗП, тада фаворит и Београда и урбаних Срба у Црној Гори, иза затворених врата договорио се са Светозаром Маровићем о подршци језичком сепаратизму. Свето је 24-каратним осмехом дочекао Небојшу и „обарио“ га. Народно искуство каже – вјешти пецарош може сома упецати на празну удицу. Тако то бива кад се јако зине. На мартовским изборима ове године Медојевићева партија је преполовљена – пао је из српског. Једна трећина је апстинирала (углавном Срби, који нијесу имали за кога да гласају), нешто мање од једне трећине подржало је разбуцану опозицију, а нешто више од трећине владајућу коалицију. Након недавног стављања парафа на правопис, гласнуо се министар за културу Сретен Шкулетић: „Уставом Црне Горе дефинисано је да је црногорски језик службени језик, што од државе Црне Горе захтијева стварање предуслова за његову стандардизацију.“ И додао обавезу „држави Црној Гори да донесе први стандардизовани црногорски језик, што је препуштено експертском тиму који је понудио рјешење Правописа црногорског језика с правописним рјечником и ја сам донио рјешење којим се овај документ проглашава као важећи.“ Амин!

Гдје је воља народа?

Ако се на попису становништва 64 одсто грађана, односно двије трећине, изјаснило да говори српским језиком, онда параф министра није у складу са демократским уређењем друштва и с правима човјека на слободно изражавање на свом језику, записанима у Декларацији Унеска. Како помирити декларацију и параф министра? Лако. Мора се поштовати параф, а двије трећине грађана ставити у језичко калупљење. Погледајмо језик бројки: према попису становништва из 2003. године, у Црној Гори говоре српски – 401.382 грађана, црногорски 144.838, албански 49.456, бошњачки 29.380, хрватски 3.076, ромски 2.857 грађана. Ако су се на попису становништва сви Албанци изјаснили да говоре албанским, Бошњаци или Муслимани бошњачким, а Хрвати хрватским језиком, онда остаје податак да огромна већина Црногораца и Срба говори српским језиком па се не ради о 64 одсто него нешто изнад те бројке. (У структури становништва Албанци чине негдје 7 одсто, Бошњаци – Муслимани око 13 одсто, Хрвати и Роми по 1 одсто.) Политичко резонување примијењено је и на језичко поимање: гдје је моћ, ту је и истина. Ради се о „оплемењеној“ варијанти макијавелизма – циљ оправдава средства. „Оплемењеност“ се очитује тиме што је задати циљ – измјена идентитета, а средство – моћ државних институција.

Тако је у маленој Црног Гори почео хладни језички медијски рат. Почео је и раније, кад је српски језик био уставна категорија па су 25 професора тражили да се поштује устав и народна воља и – нашли су се на улици, без средстава за живот. Језична стварност показује једно, а параф и устав, усвојен мутном већином, друго. Народу преостаје да кличе над пораженом истином.

Сада се намеће једно логично питање: Црногорци, Срби, Хрвати и Босанци, односно Бошњаци, одлично се разумију, а свако „збори“ својим језиком. Како може нешто истовремено бити и један језик и више језика – поставља питање загребачки лингвиста Сњежана Кордић. Њемачка и Аустрија су различите нације, али истог језика. Тиме им није окрњен суверенитет, као ни демократској Енглеској, Аустралији и Америци, Новом Зеланду, Канади. И све земље Латинске Америке, изузимајући Бразил, говоре истим језиком – шпанским. Међутим, у вријеме стварања нових држава, из рециклаже, језици се не дијеле, него множе. Најмлађа држава Европе са најмлађим, прописаним језиком је Црна Гора. Којекако се односити према језику значи и мислити којекако: нетачно, приближно, неистинито, писао је Лав Толстој.

Језик је биће народа. Кад се затре биће народа, остаје духовни гулаг. Али гулаг није пао с неба. Мало пажљивији политички аналитичар запажа да се све изводи у оквиру давнашњих намјера. Националистички оријентисани историографи, као и политичка репрезентација, приступили су „измјештању“ нове државе како би јој дали нову географску припадност. По „природној“ оријентацији, тврде да Црна Гора припада западном Балкану, док „поштена интелигенција“ поодавно промовише припадност

медитеранском духовном кругу како би извршили неки облик политичке трансплантације и удаљавање од Србије. У том науму могла би се детектовати давнашња намјера: поодмакни се што даље од коријена, а попримакни се што ближе унијатству. Сада Монтенегрини натуцају српски, а покушај натуцања почело је и далеке 1941. за вријеме италијанске окупације. Наиме, професор италијанског језика на Цетињу Акиле Нуди исправљао је ђаке говорећи им – ако сте ви Црногорци, онда и говорите црногорским, а не српским језиком. Тридесетак година касније водећи хрватски комуниста Владимир Бакарић у једној радио-емисији рекао је: „До сада смо сви мислили да Црногорци говоре српски, међутим, показује се да говоре црногорски.“ Италијански фашисти и југословенски комунисти први су саопштили Црногорцима којим језиком говоре. Политичко-културни сепаратизам у Црној Гори реактивиран је и везан је за два имена првих црногорских усташа: Савића Марковића Штедимљије из Пипера (према оцјени Анте Павелића, био је прво перо Загреба од 1941. до 1945. године) и Секуле Дрљевића из Колашина, који је политичку каријеру започео као великосрбин, а кад није добио мјесто министра правде у тек уједињеној краљевини 1918, постао је ватрени антисрбин. Обојица су радили за трећега.

Колико је такво увјерење о потреби множења језика, могуће и војвођанског, доминантно, не зна се, али се зна да у свијести јавности остаје увјерење да су Срби или Црногорци, свеједно, многе битке губили, осим посљедње. Та аналогија могла би се примијенити и на језик. Поменути параф министров потврђује почетну побједу и пораз демократије.

[1] *Побједа*, 6. август 2009.

[2] *Побједа*, 30. јул 2009.

[3] *Књижевна република*, VI, 2008.

[4] Сњежана Кордић, „И даље један језик“, *Сарајевске свеске*, 10, 2005, Сарајево, стр. 83–89.

[5] *Вијести*, 4. јул 2007.

Језички сепаратизам

Пише: Никола Ивановић
петак, 14 август 2009 14:58

[6] „Уједињење Црне Горе и Боке“, издање Историјског института Црне Горе, 1991, стр. 218–219.